

Interdisciplinární výzvy pro studium regionů aneb 21 podob regionální geografie

Alois Hynek, Geografický ústav Přírodovědecké fakulty
Nikola Hynek, Fakulta sociálních studií
Masarykova univerzita v Brně

Úvod - interdisciplinarita

Interdisciplinarita se stala 'buzzword' a frekvencí používání se obsah tohoto slova zplošťuje na floskuli, nic neříkající kliše. Jak lze chápat interdisciplinaritu? Tato stať začíná přehledem jejích pěti možných významů, jenž je motivován snahou o zpřehlednění a jasnější kontextuální používání. Přes výše zmíněné časté používání slova se lze domnívat, že koncept interdisciplinarity není teoreticky rozvinut a prakticky zahrnut do zkoumání fenoménu. Interdisciplinaritu je možné chápat jako hypernymum zahrnující *multidisciplinaritu*, *vlastní interdisciplinaritu*, *transdisciplinaritu*, *neodisciplinaritu* a *adisciplinaritu*. Následující výklad je založen na pojetí, jež předložil Long D., (2002), který uvádí, že toto rozdělení má důležité implikace pro organizaci vědění. Různé významy interdisciplinarity mohou mít vzhledem k hranicím etablovaných disciplin přídavný, transformativní či integrativní efekt.

Současný stav disciplin evokuje otázku, zdali je vůbec možné rozlišovat mezi disciplinaritou a interdisciplinaritou. To proto, že discipliny se jeví jako kohezivní spíše formální akademickou strukturou a nikoliv svým obsahem. Pozitivistický požadavek upřednostňující paradigmatické discipliny (tj. discipliny s dominantním paradigmatickým konceptem paradigmatu srov. Kuhn T., 1970) je v tomto kontextu problematizován a etablování disciplin je považováno za kontingentní. Tato nahodilost způsobuje značný překryv polí vědění mezi formálními disciplinami. Geografii v žádném případě nelze považovat za paradigmatickou disciplinu. Jedná se disciplinu smíšenou či syntetickou, vyznačující se minimální koherencí. Lze ji považovat za ukázkový příklad problematického rozdělení mezi disciplinaritu a interdisciplinaritu. Je geografie stále charakteru disciplinárního tj. s převahou vazeb/paradigmatu v rámci discipliny nebo rázu interdisciplinárního s výraznějšími vnějšími vazbami? Jedná se v případě interdisciplinarity v geografii o vnitřní, nebo vnější interdisciplinaritu?

Před samotným zkoumáním interdisciplinarity je nezbytné rozlišit dvě chápání disciplinarity. První pohled je atomistický – chápe discipliny jako neměnné, oddělené a funkčně stejnocenné. Soupeřící pohled je evoluční, jenž bere za přirozené změny disciplin (hranic i obsahu) v čase. Discipliny se tak rozpínají, smršťují, vzájemně propojují, či prostupují. Celkový charakter je fluidní, dynamický, interaktivní. Ukazuje se, že nejvíce inovativní a dynamický výzkum probíhá na okrajích disciplin a v místech, kde se discipliny překrývají. Proces rekombinace disciplinárních fragmentů je znám pod názvem hybridizace. Podívejme se nyní na jednotlivé významy interdisciplinarity:

1. Multidisciplinarita – pro dosažení kompletního a vyváženého obrazu zkoumaného tématu jsou použity různé discipliny s jejich charakteristickými pohledy na toto téma. Nevyžaduje integrovaná studia, za nedostatek lze považovat ad hoc charakter, vlastní neteoretičnost, paradoxní posílení rozdílů mezi disciplinami, z čehož plyne nulové vzájemné obohacení a neměnnost tradičních paradigmat a disciplinárních hranic
2. Vlastní interdisciplinarita – obvykle jí předchází ad hoc multidisciplinarita. Vlastní interdisciplinaritu lze na první pohled rozpoznat na základě směšování vzájemného

- spojování jmen původně samostatných disciplin, např. sociální psychologie, mezinárodní politická ekonomie, historická geografie.
3. Transdisciplinarita (akademický 'imperialismus') – je charakteristická jednosměrným přenosem metod či předmětu u jedné disciplíny do jiné/jiných. Příkladem je mikroekonomie vysvětlující ekonomické chování, mechanicky aplikovaná statistika vysvětlující prostorové odlišnosti atd. Transdisciplinarita má v tomto vymezení konotaci epistemologického dobývání, válčení a nadřazenosti spojené s instrumentálními aplikacemi.
 4. Neodisciplinarita – prochází napříč tradičními hranicemi disciplin a je charakteristická odlišným 'výřezem' sociálních činností v porovnání s tradičními disciplinami. V praxi se jedná většinou o interdisciplinaritu mající v názvu 'studies': gender studia, environmentální studia, kulturní studia či urbánní studia nebo Kanadská studia... Neodisciplinarita se vyznačuje holistickým pohledem na ústřední problém zkoumání, je ztělesněním syntetického či smíšeného přístupu, problematizuje zavedené disciplíny avšak ne v epistemologické rovině jako spíše z hlediska úplnosti vymezení předmětu. Tradičním problémem (výhodou?) je minimální integrace vědění.
 5. Adisciplinarita – rozumíme jí 'renesanční' vědu (v kontrastu k baroknímu parcelizujícímu přístupu) neřešící hranice mezi disciplinami. Charakteristický je intelektuální anarchismus (Feyrabend) a pragmatický eklekticismus (Giddens). Směřuje pozornost k nahodilosti členění vědních disciplin. Za příklady je možné považovat racionální volbu, marxistickou analýzu či foucaultovské genealogické přístupy aj. Současnými významnými představiteli jsou I. Wallerstein, J. Rosenau nebo H. Alker.

Další otázky geografické epistemologie a metodologie řešíme v našem jiném příspěvku zabývajícím se geografickým myšlením, který byl prezentován na výroční konferenci ČGS v Ostravě 30.8.2004. Pokračováním téměř 'dialektického' nástinu interdisciplinarit je snaha o zachycení fenoménu v jeho úplnosti. Inspirací může být hermeneutický pracovní postup, který lze vystihnout ve třech kvalitativně odlišných krocích (Berg-Schlosser D. a Stammen T., 2000, s. 123-4):

1. jako přístup k předmětu *před – porozuměním*
2. jako úplné shromáždění a čtení veškeré dosavadní literatury k předmětu a diskuse s odborníky atp.
3. jako definitivní výklad a interpretace problému, kdy už bylo dosaženo hranice toho, co bylo možné důkladně probádat.

Všemi třemi stupni prochází jedincova subjektivita avšak ústřední pozitivistické kritiky – totiž právě tuto subjektivitu – lze odmítnout. Je nezbytné si uvědomit, že za používáním stejného slova se skrývají různé významy, kdy se 'kvalita' této subjektivity dialekticky vyvíjí v procesu hermeneutického zkoumání. Ve finální fázi totiž čistě psychologická a intuitivní subjektivita ustupují do pozadí. Subjektivita má mimochodem velmi rozdílnou kvalitu.

Velmi inspirující monografii zabývajících se kvalitativními metodologiemi pro geografii editovaly britské geografky M. Limb a C. Dwyer (2001), kde jsou právě řešeny otázky zabývajících se vztahem interpretace a jednání, vyjednávání, témat moci a pozic, participativního pozorování, sociální skupinové psychologie, socio-prostorové konstrukce mužského rodu/gender, aj.

Jak dál v regionální geografii

Název této kapitoly je vypůjčen, resp. reaguje na mezinárodní konferenci sekce regionální geografie ČGS v Plzni 5. a 6. října 1999. Zatím poslední prestižní zasedání týkající

se regionální geografie proběhlo za významné účasti slovenských geografů a neslo název 'Jak dál v regionální geografii', bez otazníku, byť spíše než řešení přineslo právě otázky. Ve vztahu k této konferenci považujeme za významné dva slovenské příspěvky – V.Lauka (2000) a K.Kasaly (2000). Starší z nás zvyklý na významný přínos takových autorů jako byli/jsou M.Lukniš, O.Bašovský, K.Ivanička aj. je spolu s mladším z nás velmi zajedno s V.Laukem a K.Kasalou, kteří prosazují potřebnou změnu v současném chápání a provozování regionální geografie. Jejich návrhy na transformaci regionální geografie jsou v tomto příspěvku částečně vyslyšeny v kapitolách zabývajících se geografickým myšlením, rolí hermeneutiky, spojením s proměnami společnosti – např. výzvou trvalé udržitelnosti aj. Vidíme výraznější impuls pro další vývoj regionální geografie spíše v řešení sociální konstrukce regionální geografie (Hynek A., 2000), než v jejím akademickém vymezení (L.Mičian, 2000), byť i to je důležité.

Celý sborník obsahující řadu dalších příspěvků, mj.I.Bičíka, zesnulého S.Mirvalda, M.Střídý, P.Korce a M.Smetanové atd. editovali Peckert D. a Novotná M., 2000. Je velkou ztrátou pro český a slovenský regionálně geografický diskurz, že se editorům nepodařilo zařadit alespoň výsledky doslova brainstormingového panelu moderovaného A.Hynkem.

Fyzickogeografické regiony

Česká geografie se může pochlubit typologickou mapou ČR - Demek J., Quitt E., Raušer J., 1975: Fyzickogeografické regiony ČSR, mapa 1:500 000 (GÚ ČSAV, Brno), která je založena, na třech hlavních, podle těchto autorů, složkách – reliéfu, podnebí a vegetaci. Tradičně propracovaná regionální členění reliéfu ČR, resp. Československa, vycházejí vesměs z mapy J.Hromádky, jehož finální verze je z r. 1968: Přírodní oblasti. In: Československá vlastivěda (J.Macek, ed., Orbis , Praha, s. 671-784), původní verze je z r. 1956. Jejich výstižný komplexní fyzickogeografický popis podal Kuský J., 1968, ve svém Fyzickém zeměpisu Československa (SPN, Praha, 537 s.). Nebudeme zde rozebírat rozdíly mezi českou a slovenskou fyzickou geografii, jsou evidentní v mapové tvorbě – dva atlasy Slovenska mluví za vše... V 80. letech nastal v české fyzické geografii naprostý odklon od regionální fyzické geografie České republiky, který pokračuje dodnes. Jen na některých univerzitních geografických pracovištích byla rozvíjena (např. Hynek A., Trnka P., Herber V., 1984, Hynek A., 1988)

Daleko lákavějším polem výzkumných aktivit českých fyzických geografů se stalo studium krajiny proponované základním spisem J.Demka z r. 1974 a jím rozvíjené v dalších modifikacích, především vzdělávacích. Jedním z vrcholů této vlny je Kolečkova mapa přírodních krajín ČR (Kolečka, 1992) a jeho následné dílčí krajinné regionální studie.

Podívejme se nyní na programové pojetí regionální fyzické geografie, kterou sice nemůžeme ztotožňovat s fyzickogeografickou regionalizací, ale mapové vyjádření výsledků zkoumání regionální fyzické geografie je zřejmě nejvýstižnějším výsledkem. Obsahem fyzickogeografické regionalizace se zabývala mj. A.J.Fedina (1981), která vymezuje fyzickogeografické regiony (rajóny) jako mapovatelné jednotky fyzickogeografických komplexů (FGK) a uvádí postup jejího zkoumání:

1. vymezení individuálních FGK
2. jejich mapování
3. zjištění látkového složení FGK
4. sledování procesů a faktorů jejich utváření a různorodosti
5. klasifikace FGK
6. odhalení systémotvorných vazeb mezi složkami a komplexy
7. zkoumání struktur, vymezení systémů a vytvoření modelů FGK
8. vyjasnění stupně změny FGK vlivem přírodních procesů a činnosti člověka

9. rozpracování systému metod fyzickogeografické regionalizace

(Humánně)geografické regiony

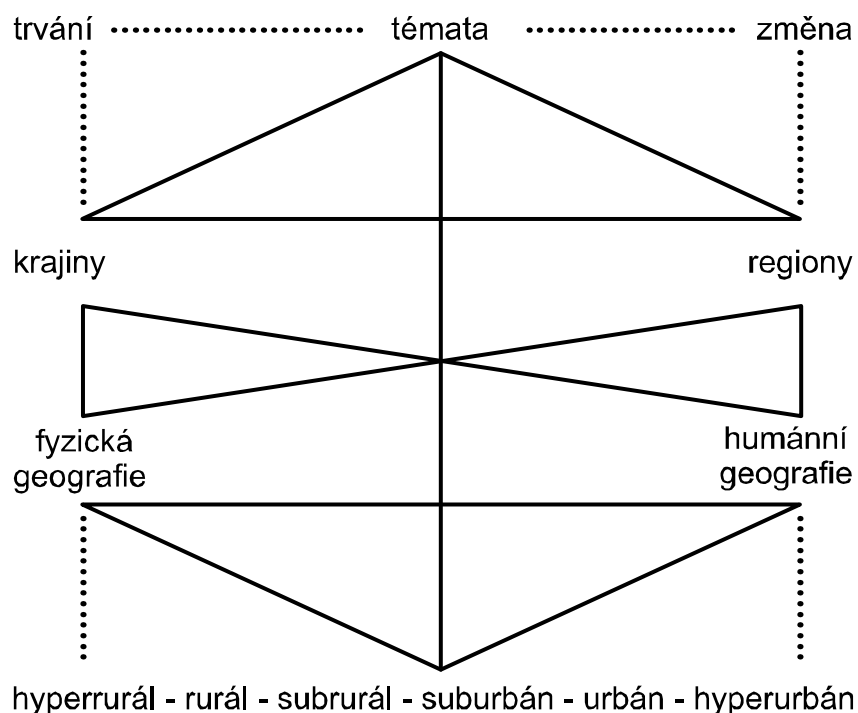
U nás byly a někdy stále jsou označovány jako socioekonomické regiony, za jejich hlavního protagonistu můžeme u nás považovat K.Ivaničku. Zde máme na mysli 'totální' regiony s dominancí lidských aktivit. Důvody, proč studujeme regiony uvádí P.Haggett (1990):

1. slouží jako *příklady* – poskytují látku ke generalizacím, vedou k logické struktuře, argumentům nejen ilustrace principů, ale i k osvětlení širšího území
2. představují je i jako *anomálie* či *rezidua* s odlišnostmi od obecných tvrzení nebo vztahů
3. jsou i analogy ukazující přenos prostorových charakteristik s rozlišením *benchmark* – měřeny podle jednoho, *analogue* – přenositelnost
4. jde také o *modulátory* – jedinečné struktury modifikují způsoby chování regionů v čase, cykly, aktivity i zranitelnost v různých činnostech, regionální modifikace národní ekonomiky, svým způsobem '*korelační procesy*' (pozn. A.H.)
5. jsou skládačkami – sada, soubor regionů vyskládá světadíl, zemi... vyplývají z potřeby *redukovat* (?) komplexitu, lépe porozumět členění na srozumitelné a přitom vyčerpávající prostorové jednotky

Nejde nicméně jen o mapování regionů, nýbrž i o to, jak psát regionální geografii, čímž se zabýval J.H.Paterson (1974), který tvrdí:

1. nelze provést úplný popis složek regionů
2. problémem je samotná regionalizace
3. je potřebné rozlišovat měřítka prostorových variací
4. žádoucí jsou podklady nižší prostorové úrovně zkoumání zachycující např. prostorové trendy, ale hrozbou může být záplava dat
5. žádoucí rozlišení regionů s ohledem na klesající závislost ve vztahu k přírodním zdrojům, trh práce, vztah člověka a životního prostředí
6. hrozí omezená inovativnost

Vztah konceptů krajiny a regionu v kontextu dalších geografických konstruktů můžeme vyjádřit schématem:

Vějíř regionálních geografii

Příkladem plurality v geografii jsou různé verze regionální geografie, jež nejen různě definují regiony, ale především rozdílně chápou jejich smysl, takže můžeme mluvit nikoliv o jedné regionální geografii, nýbrž o regionálních geografích. Pokusíme se rozprostit jejich vějíř, který sice reflektuje vývoj regionální geografie, ale jeho produkty – regionální geografie (*plurál*) – koexistují dodnes vedle sebe bez nároku na vzájemné vylučování, spíše jako volba některé verze (neúplný výčet pro další diskurz):

1. tradiční výčet, soupis a popis územních složek podle osnovy – poloha, povrch, podnebí, vodstvo...nerostné suroviny, obyvatelstvo, sídla, průmysl....obchod...
2. chorologické s důrazem na územní diferenciaci, převážně idiografické; příklady: O.Spate, 1967 – Indie, Vidal de la Blache – region jako *pays*, regiony zahrnují krajiny, kulturní krajiny, využití země
3. fyzickogeografické regionalizace, přírodní krajiny, Isačenko, A.G, 1965, Armand D.L., 1975
4. regionální věda založená na neoklasické ekonomické teorii a tvrdých statistických postupech zkoumání prostorových témat v ekonomii, geografii a plánování. Hlavním protagonistou byl W.Isard – Regional Science Association a její *Journal*
5. prostorová věda – nomotetická s důrazem na roli prostoru jako základní proměnné ovlivňující jak prostorovou organizaci s jejím fungováním, tak chování jejích individuálních členů (Johnstone R.J., in Johnstone R.J., Gregory D., Smith D.M., 1994), P.Haggett – regionální analýza ; gravitační modely, prostorové interakce,teorie středisek
6. analýzy světových systémů – I.Wallerstein aj.
 - a. studium závislosti
 - b. škola *Annales*
 - c. historicko materialistický přístup
7. regionální akumulace kapitálu, prostorová dělba práce, úrovně investic, nerovný vývoj – D.Massey, E.Soja, regulační škola – A.Lipietz
8. kontextuální/strukturační/procesní
 - a. T.Hägerstrand - časová geografie

- b. N.Thrift – region jako místo se sociální strukturou a lidským jednáním
 - c. A.Pred – časová geografie+strukturační teorie
 - d. K.Simonsen – *situované lidské příběhy*
 - e. E.Soja - prostorovost
 - f. T. Schatzki – objektivní a sociální prostor (prostor jako struktura tvořená společnostmi)
9. regiony - vícerozměrné prostory
 - a. F.Jameson – postmoderní prostorovost, kognitivní mapování
 - b. M.Castells – prostorová proměnlivost, prostor jako síť toků
 - c. H.Lefebvre – produkce prostoru, D.Gregory – kolonizace prostoru
 - d. E.Soja – prostor v kritické sociální teorii
 - e. D.Harvey – pozdní (postmoderní) kapitalismus
 10. koncept reprodukce regionálních forem (J.Agnew)
 11. realistický směr zkoumající empirické pravidelnosti (extenzionální) a strukturálně funkcionální – M.Hampl, nově (2003) vývoj se zvraty: Karlovarsko
 12. podle modelu jádro-periferie (J.Friedmann), R.Bone: centrum-semiperiferie vzestupná/sestupná-periferie-mezní hranice
 13. póly růstu, osy (F.Perroux, J.R.Boudeville, K.Ivanička)
 14. městské regiony – Dickinson R.E. (1947),živelný růst měst – příměstské lemy, stuhovitý vývoj, satelity - venkovské regiony
 15. regionální vývoj (souhrn: J.Blažek a D.Uhlíř, 2002)
regionální rozvoj – asistenční regiony, strategie rozvoje, regionální politika EU, česká metodika pro strategie regionálního rozvoje českých krajů podle společnosti DHV
 16. regionální mezi lokálním (místa, lokály, lokality) a globálním; unikátní (jedinečné), specifické (zvláštní), běžné-obecné-typické (general)
 17. širší koncept regionální geografie - P.Claval, 1998
 18. Renesance cestopisu – dvoj a vícelomné vnímání a rozumění území, moři... Výzva k atraktivnímu popisu území – geografická poetika, opět Vidal de la Blache – Tableau de la géographie de la France – malířský portrét předrevoluční Francie. Náš kanadský cestopis (Hynek A., Kovaříková L., 2004) se spíše blíží k eseji J.Baudrillarda: Amerika, ne však tak kriticky.
 19. regionalismus – politizace regionálního vědomí a konstrukce regionálních zájmů
 20. inteligentní regionální analýza a institucionální reflexivita (Cooke P. a Morgan K., 1991)
 21. regionální trvalá udržitelnost – nový rámec (KESEP) založený na pěti rovnocenných pilířích : kultura, ekonomie, společnost, životní prostředí a politika (A.Hynek, studie pro firmu GaREP 1999-2003). Regiony a krajiny se týkají stejných území, ale představují různé úhly pohledu na realitu:
 - u regionů zdůrazňujeme integritu procesů, sílu vazeb (J.Demek, 1987)
 - u krajín zdůrazňujeme interakci přírody a společnosti (A.Hynek, 1987).
 Praktickou aplikaci lze nalézt v Aktualizacích programů rozvoje krajů na internetových stránkách krajů Jihomoravského a Vysočiny. Jestliže Vidal de la Blache a další následovníci považovali za centrální koncept 'region', který zahrnuje krajiny, pak v konceptu KESEP je centrálním konceptem fyzickogeografický region a přírodní krajina, do nichž jsou zapuštěny kulturní krajiny s humánními regiony

Závěr

Regionální geografie je nepochybně hlavní sociální konstrukcí české geografie, zatímco na univerzitách je považována za něco až příliš tradičního. Naštěstí tomu tak není v albertovské geografii, která má nejen silnou regionálně geografickou tradici, ale i

současnost. Tento příspěvek je zaměřen ve směru k naší univerzitě, kde se již vyučuje úvod do regionální geografie mj. podle P.Clavala, rozvíjíme geograficky pojatá kanadská studia, regionální trvalou udržitelnost atd. Přesto síla složkových fyzických a humánních geografů je významnější a jen velmi váhavě dávají své složky do regionálních projektů. Výjimkou je výzkumná skupina V.Touška, která se věnuje regionálním aplikačním studiím. Výzkumné projekty jako bylo Uherskohradištsko (1986-1990) jsou již historií...

Právě problém disciplinarit je v české geografii málo řešený a prakticky zůstává v rukou univerzitní geografické akreditační komise, která naprosto nebrání inovacím v geografickém univerzitním vzdělávání. Skryté, málo publikované výsledky aplikačních geografických výzkumů by nepochybně ukázaly daleko větší sílu české geografie, která pracuje pro veřejný i soukromý sektor, nevládní organizace, podílí se na mezinárodních grantech apod. nemáme studie, časopisy, které by zveřejňovaly tyto aktivity.

Za jednu z klíčových témat české geografie považujeme rozvíjení geografického myšlení (Hynek A., Hynek N., 2004), jež proniká i do tohoto příspěvku vyjasňováním možností uplatnění hermeneutiky. Preference plurality geografie/geografií je potřebná především v metodologii posuzované kriticky epistemologicky – volba předmětu/fenoménu je otevřenější. Proto se stavíme kriticky k dominujícím schématům členění geografie pouze podle předmětu jejích (sub)disciplin bez ohledu na metodologii a interdisciplinaritu.

Zájem o studium krajiny je v české geografii převážně naplňován fyzickými geografy, ale albertovská humánní (v jejím pojetí – sociální) geografie se krajinou zabývá, např. Bičík I., Perlín R., Šefrna L., 2001: Rozvoj povodí Kocáby. V tomto projektu pracovali společně fyzičtí a humánní geografové. Nicméně silnější vazebnost českých geografů vně geografie je příčinou (důsledkem?) velmi nízké úrovně komunikace uvnitř české geografie. Ztráty utrpěné vyklizením pozic ve vzdělávání na středních a základních školách, kde je redukován zeměpis na přírodovědný podpředmět a odstředivé výzkumné tendence nevěstí pranic dobrého....

Literatura

- Armand D.L. 1975: Nauka o landšaftě. Mysl, Moskva, 286 s.
- Baudrillard, J., 1988: America. London, Verso. (je i česky)
- Bělohradský V., 2003: Je vzdělání na cestě stát se zbožím? Právo, 1.9.2003, s.5
- Berg-Schlosser D. a Stammen T., 2000, Úvod do politické vědy. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, Praha, 372 s.
- Bhaskar R., 1989: Reclaiming Reality. Verso, London
- Bičík I., 2000: Regionální geografie stále na rozcestí. In: Peckert D., Novotná M., red., s.15-24
- Bičík I., Perlín R., Šefrna L., 2001: Rozvoj povodí Kocáby. Univerzita Karlova, Praha, 85 s.
- Blažek J., Vozáb J., 2004: The Institutional and Programming Context of Regional Development in the Czech Republic: A Critique. In: Drbohlav D., Kalvoda J., Voženílek V.(eds): Czech Geography at the Dawn of the Millenium. Olomouc, Palacky University in Olomouc, s.255-267
- Buzan B., Wæver O., de Wilde J., 1998, Security – A New Framework for Analysis. Lynne Rienner Publisher, Boulder, 239 s.
- Claval P., 1998: An Introduction to Regional Geography. Blackwell publ., Oxford, 299 s.
- Cosgrove, D., 1998: Social formation and symbolic landscape. Madison, University of Wisconsin Press
- Demek J., 1974: Systémová teorie a studium krajiny. Studia Geographica 40, GBP ČSAV, Brno, 200 s.

- Dickinson R.E., 1947: City region and regionalism – a geographical contribution to human ecology. Kegan Paul, Trench Trübner, London (In: Haggett P., 1990)
- Drbohlav D., Kalvoda J., Voženílek V., 2004: Frontiers of Czech Geography. In: Drbohlav D., Kalvoda J., Voženílek V.(eds): Czech Geography at the Dawn of the Millenium. Olomouc, Palacky University in Olomouc, s.413-421
- Fedina A.J., 1981 (ed. Gvozděckij N.A.): Fizikogeografičeskoje rajonirovanije. Izd. Vtoroje. Izdatělstvo Moskovskogo univerzitěta, Moskva, 128 s.
- Forman R.T.T., 1995: Land Mosaics – The Ecology of Landscapes and Regions. Cambridge University Press, New York, 632 s.
- Foster J., ed., 1997: Valuing the Nature? Ethics, economics and the environment. Routledge, London and New York, 273 s
- Giddens A., 1984: The Constitution of Society. Polity, Cambridge
- Grigg D., in Chorley R.J., Haggett P., eds., 1977: Regions, Models and Classes, s. 461-507
- Haggett P., 1965: Locational analysis in human geography. London, Edward Arnold
- Haggett P., 1990: The Geographer's Art. Basil Blackwell, Oxford, 219 s.
- HAMPL M., 2003: Diferenciace a zvraty regionálního vývoje Karlovarska - unikátní případ nebo obecný vzor? *Geografie-Sborník České geografické společnosti*, roč.108, č.3, ČGS, Praha, s.173-190
- Hart J.F., 1982: The highest form of the geographer's art. *Annals of the Association of American Geographers*, 72, s.1-29
- Holt-Jensen, A., 2001: Geography – History and Concepts. A Student's Guide, 3rd.ed. SAGE Publ., London, 228 s.
- Hynek A., Trnka P., Herber V., 1984: Přírodní krajinné mezochory Československa. *Folia Fac.Sci.Nat.Univ.Purk.Brun.*, XXV, 12, PřF UJEP Brno, 96 s.
- Hynek A., Hartl P., Wokoun R., Herber V., Tarabová Z., Kubiček P., Věžník A., 1989: Geographical Knowledge synthesi of the Uherské Hradiště- distrikt. *Skripta Fac.Sci.Nat.Univ.Purk. Brun.*, vol. 19, No.8 (Geographia), Brno, s. 357-388
- Hynek A., 1988: Physico-geographical Regionalization of Czechoslovakia. *Skripta fac.Sci.Nat.Univ.Purk.Brun.*, vol. 18, No.5 (Geographia), Brno, s.169-188
- Hynek A., 2000: Regionální geografie – sociální konstrukce. In: Peckert D., Novotná M., red., s.46-53
- Hynek A., Hynek N.(2004 – příspěvek na výroční konferenci ČGS v Ostravě, 30.8.): *Geografické myšlení – jádro současných geografíí*
- Hynek A., Kovaříková L., 2003: *Geografie Kanady*. Masarykova univerzita, Brno, 214 s.
- Hynek A., Kovaříková L., Sedláček P., Hynek N., 2004: Environmental perception – the case study of the Greater Brno Area. In: Drbohlav D., Kalvoda J., Voženílek V.(eds): *Czech Geography at the Dawn of the Millenium*. Olomouc, Palacky University in Olomouc, s.309-318
- Chorey R.J., Haggett P., eds., 1977 (reprint): *Models in Geography. The Second Madingley Lectures*. Methuen & Co Ltd., London, 816 s.
- Isačenko A.G., 1965: *Osnovy landšaftověděnija i fiziko-geografičeskoje rajonirovanije*. Vysšaja škola, Moskva, 327 s.
- Johnston R.J., Gregory D., Pratt G., Watts M., eds., 2000: *The Dictionary of Human Geography*, 4th ed., Blackwell Publ. Inc., Oxford, 958 s.
- Kasala K., 2000: Regionálna geografia – kríza alebo oživenie? In: Peckert D., Novotná M., red., s.53-67
- Kolejka J., 1992: Typy přírodní krajiny ČSFR, mapa 1:1 mil. In: *Atlas životního prostředí a zdraví ČSFR*, ed. Víturka M. GÚ ČSAV a FV ŽP, Brno a Praha
- Kuhn T., 1970: *The Structure of Scientific Revolutions*. 2nd ed., enlarged. Chicago University Press, Chicago, 210 s.

- Lauko V., 2000: Transformácia regionálnej geografie. In: Peckert D., Novotná M., red., s.24-31
- Limb M., Dwyer C., 2001: Qualitative Methodologies for Geographers. Issues and debates. Arnold, London, 303 s.
- Long D., 2002: Interdisciplinarity and the English School of International Relations. Paper presented at the International Studies Association Annual Convention, New Orleans, 21 s.
- Mičian Ľ., 2000: Vhodným systémom geografických vied k pokroku v regionálnej geografii. In: Peckert D., Novotná M., red., s.35-40
- Mirvald S., 2000: Nové pojetí regionální geografie. In: Peckert D., Novotná M., red., s.41-45
- Peet R. & Thrift N., 1989: New models in geography. The political-economy perspective. Unwin Hyman, London, 365 s.
- Pain R. and Barke M., Fuller D., Gough J., MacFarlane R., Mowl G., 2001: Introducing Social Geographies. Arnold, London, 308 s.
- Paterson J.H., 1974: Writing regional geography. *Progress in Geography*, vol. 6, s.1-26
- Peckert D., Novotná M., red., 2000 Jak dál v regionální geografii. Sborník katedry geografie Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, Západočeská univerzita, Plzeň, Miscelanea Geographica, 7, 185 s.
- Philbrick A.K., 1957: Principles of areal functional organization in regional human geography. *Economic Geography* 33:299-336
- Ricoueur P., 1981: Hermeneutics and the human science. Essay on language, action and interpretation (ed. J.B.Thompson). Cambridge University Press, Cambridge, 314 s.
- Sauer C., 1963: The morphology of landscape. In J.Leighly, ed., *Land and life: a selection from the writings of Carl Ortwin Sauer*. Berkeley: University of California Press, ch.16.
- Sayer A., 1994: Method in Social Science. A realist approach. Routledge London and New York, 313 s.
- Sočava V.B., 1978: Vvěděnije v učenije o geosistémach. Nauka, Novosibirsk, 320 s.
- Spate O.H.K., Learmonth A.T.A., 1967: India and Pákistán – A General and Regional Geography. Methuen, London (In: Haggett P., 1990)
- Uhlig, H., 1971: Organization and system of geography. *Geoforum*, vol.7, s. 7-38
- Weber M., 1922: *Wirtschaft und Gesellschaft*. Tübingen.
- Wendt A., 1987: The Agent-Structure Problem in IR Theory. *International Organization*, 41, s.335-370

Summary

Interdisciplinary challenges for studying regions:
21 images of regional geography

Fuzzy bundle of geographical disciplines causes rather contingent interrelations with related non-geographical disciplines. With respect to D.Long (2002) we analyze multidisciplinary, interdisciplinarity proper, transdisciplinarity, neodisciplinarity and adisciplinarity and examine potential impacts on geography. Deeper gap between academic and social constructions of geography is strongly influenced by prevailing positivist methodological version of Czech geography. That is a reason for a methodological shift inspired by advanced geographies. One of the aims is to introduce methodology based on hermeneutics. This stimulating intellectual tool allows us to experience the actual difference between landscapes and regions: the former understood as spaces of nature-humans interactions, the latter as their spatial integration.

Weaker position of Czech physical regional geography is caused by a shift in opinions and practices emphasizing environmental and landscape studies. Regions are predominantly studied by human geographers. They almost exclusively focus on Czech regions. We cannot deny some effort, nevertheless, their examination is characteristic by using mere positivist methodology. As a starting point for an account of 21 images of regional geography has been selected *The art of regional geography* from P.Haggett (1990) and his favourite regional geographers. A refreshing knowledge source is *The Dictionary of Human Geography*, 4th ed. (2000) from Johnston R.J., Gregory D., Pratt G., Watts M., eds. We add our own version of regional sustainability concept RESPEC(T)S: regional economic, societal, political, environmental, cultural (technological) sustainability implemented in programmes of regional development of South Moravia and the Highland – the Czech NUTS II.